

Právní výklad k § 23 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a § 132 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Č.j.: MSMT-8154/2013-201

Českomoravský odborový svaz pracovníků školství

Č.j.:ČMOS PŠ-/2013-349

Právní výklad k § 23 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), a § 132 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

I.

Podle § 23 odst. 1 zákona stanoví ředitel školy nebo školského zařízení (dále jen „škola“) pedagogickému pracovníkovi týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti na období školního vyučování nebo na pololetí školního vyučování.

Podle § 23 odst. 2 zákona je ředitel školy zřizované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“), krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí povinen stanovit týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti podle prováděcího právního předpisu. Tímto prováděcím právním předpisem je **nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nařízení“)**. Při sjednání kratší než stanovené týdenní pracovní doby se úměrně tomu snižuje rozsah přímé pedagogické činnosti.

Stanovená týdenní pracovní doba (odpovídající tzv. „plnému úvazku“) je pro pedagogické pracovníky určena v § 79 odst. 1 zákoníku práce na 40 hodin týdně. Podle § 22a odst. 1 zákona pedagogičtí pracovníci vykonávají v pracovní době přímou pedagogickou činnost a práce související s přímou pedagogickou činností. Příkladný výčet prací souvisejících s přímou pedagogickou činností je uveden v § 3 odst. 1 písm. b) **vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí (dále jen „pracovní řád“)**. Mezi práce související s přímou pedagogickou činností, a tedy mezi standardní činnosti pedagogických pracovníků, patří nejen příprava na přímou pedagogickou činnost, hodnocení prací dětí a žáků (dále jen „žáci“), ale také dohled nad žáky ve škole a při akcích organizovaných školou, spolupráce s dalšími pedagogickými pracovníky a zákonnými zástupci žáků, péče o kabinety a sbírky, účast na školních poradách a studium a účast na dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

Čas vyhrazený na práce související s přímou pedagogickou činností činí rozdíl mezi týdenním rozsahem přímé pedagogické činnosti a 40 hodinami. Někdy bývá týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti nazýván úvazkem, což může vést k určitým nedorozuměním, neboť jako úvazek je většinou chápána stanovená týdenní pracovní doba, a k mylným názorům, že pracovní doba pedagogických pracovníků je shodná s týdenním rozsahem přímé pedagogické činnosti. Pro zjednodušení a větší názornost však bude i v tomto výkladu nadále týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti označován také jako „základní pedagogický úvazek“.

Příklad 1:

Učitel mateřské školy má nařízením určen základní pedagogický úvazek 31 hodin týdně. Na práce související s přímou pedagogickou činností připadá 9 hodin týdně.

Učitel střední školy má nařízením určen základní pedagogický úvazek 21 hodin týdně. Na práce související s přímou pedagogickou činností připadá 19 hodin týdně.

Vychovatel školní družiny a školního klubu má nařízením určen základní pedagogický úvazek 28 – 30 hodin. Ředitel školy je povinen na začátku období školního vyučování nebo pololetí školního vyučování konkrétnímu pedagogickému pracovníkovi stanovit přesnou výši jeho základního pedagogického úvazku. Tuto výši není oprávněn v daném období měnit. Ředitel školy si při stanovení základního pedagogického úvazku konkrétním pedagogickým pracovníkům počíná tak, aby dodržel zásadu rovného zacházení se zaměstnanci a zákaz diskriminace. Porušením těchto zásad bude např. neodůvodněné stanovení základního pedagogického úvazku ve výši 30 hodin u jednoho z vychovatelů školní družiny, pokud ostatní budou mít základní pedagogický úvazek stanoven na 28 hodin.

Za práce v základním pedagogickém úvazku a za práce související s přímou pedagogickou činností přísluší pedagogickým pracovníkům měsíční platový tarif stanovený podle nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

II.

Podle § 3 odst. 3 pracovního řádu při rozvržení pracovní doby do směn rozvrhne ředitel školy nebo školského zařízení současně též přímou pedagogickou činnost. V praxi rozvržení přímé pedagogické činnosti probíhá tak, že je jednotlivým pedagogickým pracovníkům vytvořen jejich „rozvrh hodin“. V souvislosti s tímto ustanovením je vhodné upozornit, že po právní stránce nic nebrání tomu, aby byl pedagogickému pracovníkovi každý týden určován jiný „rozvrh hodin“. S ohledem na potřeby žáků (potřeba stabilního rozvrhu hodin) se tak však neděje. Na mimořádné změny v rozvržení přímé pedagogické činnosti však pamatuje § 3 odst. 4 pracovního řádu, který stanoví, že změny v tomto rozvržení oznamuje ředitel školy pedagogickému pracovníkovi zpravidla 3 dny předem.

III.

Týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti lze podle § 2 odst. 3 nařízení rozvrhnout nerovnoměrně na jednotlivé týdny tak, aby nebyl překročen průměrný stanovený týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti za období nejdéle 5 po sobě následujících měsíců.

Příklad 2:

Učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy bude mít základní pedagogický úvazek (21 hodin) rozvržen tak, že v lichém týdnu bude vykonávat 19 hodin přímé pedagogické činnosti a v sudém týdnu bude vykonávat 23 hodin přímé pedagogické činnosti.

Příklad 3:

Učitel odborného výcviku střední školy, jenž bude mít určen základní pedagogický úvazek na 30 hodin (podle nařízení je základní pedagogický úvazek učitelů odborného výcviku střední školy 25 – 35 hodin), bude v září a říjnu vykonávat 36 hodin přímé pedagogické činnosti týdně, v listopadu až lednu 26 hodin přímé pedagogické činnosti.

IV.

Podle § 23 odst. 3 zákona může ředitel školy nařídit pedagogickému pracovníkovi konání přímé pedagogické činnosti nad jemu stanovený rozsah nejvýše v rozsahu 4 hodin, další hodiny s ním může dohodnout. Hodiny přímé pedagogické činnosti nad stanovený rozsah budou v tomto výkladu označovány také jako „přespočetné hodiny“. Je vhodné upozornit, že se nejedná o tzv. přesčasové hodiny. Práce přesčas vzniká až při výkonu práce nad stanovenou týdenní pracovní dobu, tj. nad 40 hodin týdně (srov. § 93 zákoníku práce). Přespočetné hodiny jsou vykonávány v rámci stanovené pracovní doby a de facto zkracují čas vyhrazený pro výkon prací souvisejících s přímou pedagogickou činností.

V případě rovnoměrného rozvržení týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti je přímou pedagogickou činností nad rozsah hodin stanovený ředitelem každá (viz ale bod VII.) hodina přímé pedagogické činnosti nad základní pedagogický úvazek určený konkrétnímu pedagogickému pracovníkovi.

Příklad 4:

Učitel mateřské školy má základní pedagogický úvazek 31 hodin. 32. (a každá další) hodina přímé pedagogické činnosti bude přespočetná.

Příklad 5:

Vychovatel školní družiny má stanoven základní pedagogický úvazek 28 hodin (nařízení pro vychovatele stanovuje rozpětí 28 – 30 hodin přímé pedagogické činnosti týdně). 29. (a každá další) hodina bude přespočetná.

Pokud je základní pedagogický úvazek rozvržen na jednotlivé týdny nerovnoměrně, budou přespočetnými hodinami ty hodiny, ve kterých bude pedagogický pracovník vykonávat přímou pedagogickou činnost nad rozsah, který mu byl stanoven pro příslušný týden.

Příklad 6 :

Učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy bude mít základní pedagogický úvazek (21 hodin) rozvržen tak, že v lichém týdnu bude vykonávat 19 hodin přímé pedagogické činnosti a v sudém týdnu bude vykonávat 23 hodin přímé pedagogické činnosti. V lichém týdnu bude přespočetnou hodinou 20. (a každá další) hodina, v sudém týdnu 24. (a každá další) hodina přímé pedagogické činnosti.

V případě snížení týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti dle nařízení jsou přespočetnými hodinami hodiny přímé pedagogické činnosti nad takto snížený rozsah (týká se výchovných poradců a učitelů – metodiků informačních a komunikačních technologií).

V.

Přímá pedagogická činnost nad stanovený rozsah – přespočetná hodina – je odměňována podle § 132 zákoníku práce příplatkem ve výši dvojnásobku průměrného hodinového výdělku (dále jen „příplatek“).

VI.

V praxi bývají rozlišovány tzv. stálé přespočetné hodiny (nazývané též „nadúvazkové“), kdy pedagogický pracovník vykonává pravidelně každý týden více hodin přímé pedagogické činnosti než je jeho základní pedagogický úvazek, a jiné přespočetné hodiny (nazývané též „nahodilé“) vzniklé především zastupováním za chybějící pedagogické pracovníky, při kterém zastupující pedagogický pracovník vykonává přímou pedagogickou činnost (tzv. suplování). Právní režim obou druhů přespočetných hodin je však zcela stejný.

Doporučuje se tzv. stálé přespočetné hodiny v rozvrhu hodin konkrétního pedagogického pracovníka označit, tato povinnost však řediteli školy není právními předpisy uložena. Doporučený postup však usnadňuje aplikaci § 23 odst. 4 zákona.

Příklad 7:

Učitel druhého stupně základní školy má základní pedagogický úvazek 22 hodin týdně. Týdně však vykonává 23 hodin přímé pedagogické činnosti. Jako přespočetnou mu ředitel školy v rozvrhu vyznačil poslední páteční hodinu.

Příklad 8:

Učitel druhého stupně základní školy má základní pedagogický úvazek 22 hodin týdně. V jednom týdnu onemocněl jiný učitel a danému učiteli bylo nařízeno tzv. suplování v pátek poté, co vykonával

svůj základní rozsah přímé pedagogické činnosti. Tato poslední páteční hodina je přespočetná. V případě, že by mu bylo nařízeno tzv. suplování ve středu, bude přespočetnou tato středeční hodina.

VII.

Podle § 23 odst. 4 zákona se za přímou pedagogickou činnost nad rozsah hodin stanovený ředitelem školy (tj. za přespočetnou hodinu) považuje vykonaná přímá pedagogická činnost i v případě, že pedagogický pracovník nesplnil ředitelem stanovený týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti (tj. základní pedagogický úvazek) vyplývající z týdenního rozvrhu přímé pedagogické činnosti, protože v době které se posuzuje jako výkon práce (zde ustanovení obsahuje odkaz na § 348 zákoníku práce) přímou pedagogickou činnost nevykonával.

Přespočetná hodina je tedy definována tím, že musí být skutečně vykonána. Pokud přespočetná hodina vykonána nebyla, nemůže se pojmově o přespočetnou hodinu jednat.

Příklad 9:

Učitel druhého stupně základní školy má základní pedagogický úvazek 22 hodin týdně. Týdně však vykonává 23 hodin přímé pedagogické činnosti. Jako přespočetnou mu ředitel školy v rozvrhu vyznačil poslední páteční hodinu. V konkrétním týdnu však na pátek připadl svátek (prázdniny, nebo třída, ve které měl učitel učit tuto označenou hodinu, nebyla ve škole atd.). Pedagogický pracovník označenou hodinu nevykonával a žádná přespočetná hodina tedy nevznikla.

Za přespočetnou hodinu se nepovažuje taková vykonaná hodina přímé pedagogické činnosti, pokud pedagogický pracovník základní pedagogický úvazek nesplnil, protože místo výkonu přímé pedagogické činnosti vykonával práce související s přímou pedagogickou činností. Doba, kdy pedagogický pracovník vykonává práce související s přímou pedagogickou činností, je výkonem práce (viz bod I.) a nelze na ni proto pohlížet jako na dobu, která se jako výkon práce posuzuje (srov. § 348 zákoníku práce).

Příklad 10:

Učitel druhého stupně základní školy se základním pedagogickým úvazkem 22 hodin má v pondělí učit dvě hodiny. Celá škola však odchází na divadelní představení, daný učitel bude doprovázet svou třídu na cestě do a z divadla a dále bude konat dohled nad žáky během představení. Dohled nad žáky je standardním výkonem práce učitele. Ve čtvrtek je tomuto učiteli nařízena jedna hodina tzv. suplování za nemocnou kolegyni. Tato hodina se neposuzuje jako přespočetná, neboť pedagogický pracovník nesplnil svůj základní pedagogický úvazek, protože místo výkonu přímé pedagogické činnosti vykonával práce související s přímou pedagogickou činností. Situace by byla stejná také v případě, pokud by v pondělí třídu do divadla nedoprovázel, ale zůstal by ve škole, kde by se věnoval např. přípravě na vyučování, opravoval písemné práce atp.

Příklad 11:

Učitel střední školy se základním pedagogickým úvazkem 21 hodin týdně má nařízen pravidelný výkon přímé pedagogické činnosti nad tento základní pedagogický úvazek v rozsahu 1 hodiny. Ředitel tuto nařízenou hodinu nad základní pedagogický úvazek označil v rozvrhu učitele jako poslední hodinu

v pátek. V pondělí učitel nevykonal 4 hodiny přímé pedagogické činnosti, neboť třída, ve které měl učit, odešla do kina (anebo ji do kina doprovázel). Páteční poslední hodina se jako přespočetná neposoudí ze stejných důvodů jako v příkladě 10.

Pokud pedagogický pracovník nesplní část základního pedagogického úvazku proto, že místo přímé pedagogické činnosti vykonával práce související s přímou pedagogickou činností, neznamená, že mu v daném týdnu nemohou vzniknout přespočetné hodiny. Jako přespočetná se v takovém případě posoudí až hodina (příp. další hodiny) nad základní pedagogický úvazek daného pedagogického pracovníka.

Příklad 12:

Učitel střední školy se základním pedagogickým úvazkem 21 hodin v pondělí neodučí 1 hodinu, neboť třída, ve které měl přímou pedagogickou činnost vykonávat, se účastnila vzdělávací protidrogové přednášky. Ve středu jsou učitelé nařízeny 2 hodiny tzv. suplování. Jedna hodina se posoudí jako přespočetná a náleží za ní příplatek, druhá hodina se jako přespočetná neposoudí, příplatek za ni nenáleží (hodina je již zaplácena v platovém tarifu učitele).

Splnění základního pedagogického úvazku – týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti z důvodu výkonu prací souvisejících s přímou pedagogickou činností se posuzuje vždy po týdnech. Nelze převádět nesplněné hodiny přímé pedagogické činnosti do dalšího týdne.

Příklad 13:

Učitel praktického vyučování má základní pedagogický úvazek 25 hodin. V jednom týdnu nevykoná 3 hodiny přímé pedagogické činnosti, neboť doprovází třídu na exkurzi a vykonával dohled nad žáky. Následující týden ve stejném měsíci jsou mu nařízeny 3 hodiny tzv. suplování. Vzniknou 3 přespočetné hodiny, neboť v druhém týdnu učitel vykonal tři hodiny přímé pedagogické činnosti nad svůj týdenní stanovený rozsah přímé pedagogické činnosti.

Zejména v souvislosti s exkurzemi a návštěvami vzdělávacích akcí vzniká otázka, zda při nich pedagogický pracovník vykonává dohled nad žáky či přímou pedagogickou činnost. Co je přímou pedagogickou činností lze dovodit z § 2 odst. 1 zákona a § 132 zákoníku práce: jde o přímé působení na vzdělávaného, kterým se uskutečňuje výchova a vzdělávání na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Hranice mezi jednotlivými činnostmi může být neostrá a bude vždy záležet na individuálním posouzení případu. Lze však jednoznačně konstatovat, že výkon přímé pedagogické činnosti není výhradně vázán na místo, kde se uskutečňuje vzdělávání nebo kde jsou poskytovány školské služby. O tom, zda bude vykonávána přímá pedagogická činnost, rozhoduje zásadně ředitel školy. Přímou pedagogickou činností nebude nikdy pouhý dohled nad žáky po cestě na mimoškolní akci a z ní, dohled při divadelním, filmovém a podobném představení (pedagogický pracovník zde nemůže na žáky přímo působit). Přímou pedagogickou činností nebude ani doprovod žáků na sportovní (příp. uměleckou nebo jinou) soutěž, což lze mimo jiné dovodit i z toho, že ani v případě trenérů se trenérská činnost na soutěži žáků automaticky neposuzuje jako přímá pedagogická činnost (srov. § 2 odst. 7 nařízení).

Složitější bude posouzení činnosti při nejrůznějších exkurzích, nejvýznamnějším vodítkem bude přímé působení na vzdělávaného.

Příklad 14:

Učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy se základním pedagogickým úvazkem 21 hodin týdně doprovází žáky do muzea v pondělí, kdy má učit 3 hodiny. 1 hodinu stráví cestou do galerie a 1 hodinu cestou zpět. 2 hodiny prochází s žáky muzeem a podává odborný výklad k jednotlivým exponátům a začleňuje je do látky probírané v dějepise. Učitel tedy v pondělí vykonal 2 hodiny přímé pedagogické činnosti. V daný týden bude učiteli nařízena 1 hodina tzv. suplování ve čtvrtek. Nebude se jednat o přespočetnou hodinu, neboť učitel 1 hodinu svého základního pedagogického úvazku nesplnil z důvodu výkonu prací souvisejících s přímou pedagogickou činností (dohled nad žáky cestou do a z muzea). Pokud mu budou nařízeny 2 hodiny, bude se 1 považovat za přespočetnou.

Příklad 15:

Stejná situace jako v příkladu 14, učitel však v muzeu žákům řekl, aby sály procházeli sami a četli si popisky u jednotlivých exponátů. Sám muzeem procházel také a dohlížel na žáky. Přímou pedagogickou činnost v muzeu nevykonával. O stejnou situaci by se jednalo v případě, kdy by žáky předal lektorovi muzea a sám s žáky poslouchal jeho výklad. Protože z důvodu návštěvy muzea – a tedy z důvodu výkonu prací souvisejících s přímou pedagogickou činností – nesplnil tři hodiny přímé pedagogické činnosti, byla by v jeho případě přespočetnou hodina až 4. hodina suplování v daném týdnu.

Specifická situace vzniká při výuce plavání. Pokud se jedná o výuku plavání (zejm. na základní škole), výuka musí být podle § 7 odst. 7 školského zákona zajišťována prostřednictvím pedagogických pracovníků. Kmenová škola může zajišťovat výuku plavání buď prostřednictvím svých vlastních učitelů (a tito tedy při výuce plavání vykonávají přímou pedagogickou činnost) anebo může uzavřít smlouvu se zařízením, kde se výuka plavání uskutečňuje. Pokud škola uzavře zároveň pracovní smlouvy anebo dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr s jednotlivými pracovníky plaveckého zařízení, stávají se tito pedagogickými pracovníky, kteří mohou vykonávat přímou pedagogickou činnost. Pedagogičtí pracovníci kmenové školy vykonávají dohled nad žáky. Pokud taková smlouvy nebo dohody uzavřeny nejsou, mohou se na výuce podílet pracovníci zařízení jako instruktoři (tedy nikoliv jako pedagogičtí pracovníci) na základě smlouvy kmenové školy s daným zařízením. V takovém případě musí pedagogičtí pracovníci při výuce plavání vykonávat přímou pedagogickou činnost. V případě uzavření smlouvy s plaveckou školou zapsanou ve školském rejstříku již není třeba uzavírat jednotlivé smlouvy nebo dohody s jejími učiteli, neboť tito mají status pedagogických pracovníků.

Skutečnost, že za přespočetné hodiny se nepovažují hodiny přímé pedagogické činnosti nad základní pedagogický úvazek, pokud základní pedagogický úvazek nebyl splněn z důvodu výkonu prací souvisejících s přímou pedagogickou činností, vede někdy k mylným názorům, že se pedagogičtí pracovníci účastní mimoškolních akcí „zadarmo“ anebo si takto „odpadlé“ hodiny musí nahrazovat. Není tomu tak. Dohled nad žáky na mimoškolních akcích je standardní náplní práce pedagogických pracovníků, za kterou je jim poskytován plat. V případě, že pedagogický pracovník z důvodu účasti na mimoškolní akci nesplní svůj stanovený základní pedagogický úvazek, plat se mu nekrátí. V případě tzv. stálých přespočetných hodin může mít současná právní úprava vliv na celkovou výši platu, protože za tyto hodiny není až do výše „odpadlých“ hodin poskytován příplatek. Příplatek je však poskytován za přímou pedagogickou činnost, kterou pedagogický pracovník vykonal nad svůj základní pedagogický úvazek a ten v popsanych případech splněn nebyl, a to nikoliv z důvodu doby, která se

posuzuje jako výkon práce podle (§ 348 zákoníku práce – viz dále). Nároky pedagogických pracovníků na plat nebo náhradní volno za práci přesčas nebo ve svátek, příplatek za práci v sobotu a v neděli a příplatek za noční práci nejsou při splnění podmínek uvedených v zákoníku práce dotčeny.

Podle ustáleného výkladu MŠMT je veškerá práce učitelů mateřských škol s dětmi přímou pedagogickou činností. O dohledu nad dětmi lze v mateřských školách uvažovat pouze za předpokladu přítomnosti jiného učitele mateřské školy, který vykonává přímou pedagogickou činnost, pokud počet dětí nepřevyšuje počet dětí připadající na jednu třídu.

Příklad 16:

30 dětí mateřské školy odchází na divadelní představení, doprovází je dva učitelé. Není možné, aby jeden vykonával přímou pedagogickou činnost a druhý dohled, neboť počet dětí převyšuje maximální počet dětí ve třídě mateřské školy. Oba učitelé tedy vykonávají přímou pedagogickou činnost.

Pokud pedagogický pracovník nesplní část svého pedagogického úvazku, protože v době, která se posuzuje jako výkon práce, přímou pedagogickou činnost nevykonával, považují se vykonané hodiny přímé pedagogické činnosti nad základní pedagogický úvazek za přespočetné. Za výkon práce se podle § 348 zákoníku práce považuje doba, kdy zaměstnanec nepracuje pro překážky v práci, (s výjimkou doby pracovního volna poskytnutého na žádost zaměstnance, bylo-li předem sjednáno jeho napracování, a doby, po kterou byla práce přerušena pro nepříznivé povětrnostní vlivy), doba dovolené, doba, kdy si zaměstnanec vybírá náhradní volno za práci přesčas nebo za práci ve svátek a doba, kdy zaměstnanec nepracuje proto, že je svátek, za který mu přísluší náhrada mzdy, popřípadě za který se mu jeho mzda nebo plat nekrátí. Překážky v práci jsou uvedeny v § 191 – 210 zákoníku práce a **nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci.** § 24 odst. 7 zákona stanoví, že volno k samostudiu pedagogických pracovníků se považuje za překážku v práci na straně zaměstnance. Podle § 184 odst. 1 školského zákona je účast členů ve zkušební komisi pro závěrečné zkoušky, maturitní zkoušky, absolutorium v konzervatoři, absolutorium a činnost komisaře je jiným úkonem v obecném zájmu (překážkou v práci). Charakter překážek v práci mají i některé doby v právních předpisech neuvedené: např. neplacené volno anebo účast na stávce.

Za dobu výkonu práce ve smyslu § 348 zákoníku práce se u pedagogických pracovníků nepovažuje prohlubování kvalifikace (studium, školení a účast na dalším vzdělávání pedagogických pracovníků), neboť tato činnost je výkonem práce pedagogických pracovníků podle § 22a odst. 1 písm. b) zákona a § 3 odst. 1 písm. b) pracovního řádu. Naopak zvyšování kvalifikace podle § 232 zákoníku práce je podle § 205 zákoníku práce překážkou v práci.

Příklad 17:

Učitel prvního stupně základní školy se základním pedagogickým úvazkem 22 hodin má v pondělí učit 4 hodiny. Z důvodu svátku však výuka neprobíhá. Ve čtvrtek je učitelé nařízena 1 hodina tzv. suplování. Za tuto hodinu učitelé náleží příplatek, neboť doba, kdy zaměstnanec nepracuje, protože je svátek, se posuzuje jako výkon práce. O stejnou situaci by se jednalo i v případě, že by učitel ve čtvrtek vykonával tzv. stálou přespočetnou hodinu.

Příklad 18:

Vychovatelé školní družiny v pátek „odpadne“ 5 hodin přímé pedagogické činnosti, neboť budou prázdniny a vychovatel bude čerpat volno k samostudiu (příp. dovolenou). Tři hodiny, které v úterý „suploval“ za jiného vychovatele se budou považovat za přespočetné, neboť doba volna k samostudiu i doba dovolené se považují za výkon práce.

Příklad 19:

Učitel druhého stupně základní školy se v pondělí celý den účastní vzdělávací akce „Výuka anglického jazyka u dětí se specifickými poruchami učení“ a odpadne mu tak 5 hodin přímé pedagogické činnosti. Páteční hodina, kdy tzv. supluje za jiného učitele (anebo kdy koná tzv. stálou přespočetnou hodinu) se za přespočetnou hodinu nepovažuje, neboť doba účasti na dalším vzdělávání pedagogických pracovníků se nepovažuje za výkon práce, protože výkonem práce je.

Příklad 20:

Nekvalifikovaný učitel odborného výcviku se v pondělí účastní studia v programu celoživotního vzdělávání, kterým získá odbornou kvalifikaci, a „odpadne“ mu tak 5 hodin. Páteční hodina, kdy suploval za jiného učitele, se považuje za přespočetnou hodinu, neboť doba zvyšování (včetně získávání) kvalifikace se považuje za překážku v práci.

VIII.

V případě, kdy pedagogický pracovník pravidelně vykonává hodinu (příp. hodiny) přímé pedagogické činnosti nad základní pedagogický úvazek a ředitel školy neurčí v rozvrhu hodin pedagogického pracovníka, která hodina je tzv. stálou přespočetnou hodinou, a pedagogický pracovník v daném týdnu vykoná alespoň jednu hodinu přímé pedagogické činnosti, nebude možné říci, že se nejednalo právě o onu nařízenou, tedy přespočetnou hodinu. Důvod případného nesplnění základního pedagogického úvazku je však třeba vzít v úvahu i nadále.

Příklad 21:

Učitel druhého stupně základní školy má základní pedagogický úvazek 22 hodin týdně. Ředitel školy mu na začátku školního roku nařídí vykonávat každý týden 1 hodinu přímé pedagogické činnosti navíc (tzv. stálá přespočetná hodina), neurčí však, o kterou hodinu se jedná. Učitel bude v pátek čerpat dovolenou (doba dovolené se považuje za výkon práce) a „odpadne“ mu tak 5 hodin. Přespočetná hodina přesto vznikne. Mohla by být vznesena námitka, že přespočetná hodina vykonána nebyla, neboť jí byla některá z „odpadlých“ pátečních hodin. Proti tomu je však možné vznést protiargument, že nařízenou hodinou nad stanovený základní pedagogický úvazek byla každá jiná než páteční hodina. Z hlediska zásady zvláštní ochrany zaměstnanců (§ 1a zákoníku práce) jetedy nutné uzavřít, že přespočetná hodina skutečně vznikla. Pokud by však ředitel býval označil hodinu „navíc“ na pátek, přespočetná hodina by nevznikla.

Příklad 22:

Stejný učitel jako v příkladu 21. Učitel však nebude v pátek čerpat dovolenou, ale půjde s žáky do divadla. Přespočetná hodina nevznikne. Je sice možné, že nařízená hodina vykonána byla, důležité ale je, že na dobu, ve které učitel neplnil svůj stanovený rozsah přímé pedagogické činnosti, se nevztahuje režim § 348 zákoníku práce.

IX.

Dosavadní výklad je možné pro přehlednost shrnout do několika otázek a odpovědí, které určí směr postupu úvah, zda vznikne nárok na příplatek:

Byla hodina přímé pedagogické činnosti nad základní pedagogický úvazek vykonána?

1. Ne. → Přespočetná hodina nevznikla, příplatek nenáleží.
2. Ano.

Splnil pedagogický pracovník svůj základní pedagogický úvazek?

2. 1. Ano. → Přespočetná hodina vznikla, příplatek náleží.
2. 2. Ne.

Z jakého důvodu pedagogický pracovník základní pedagogický úvazek nesplnil?

2. 2. 1. Doba posuzující se jako výkon práce (§ 348 zákoníku práce) → Přespočetná hodina vznikla, příplatek náleží.
- 2.2.2. Práce související s přímou pedagogickou činností → Přespočetná hodina nevznikla, příplatek nenáleží.

V případě, že ředitel školy neurčil v rozvrhu hodin pedagogického pracovníka, která hodina je tzv. stálou přespočetnou hodinou, postupuje se až od bodu 2 (je nutné předpokládat, že hodina nad základní pedagogický úvazek vykonána byla – srov. bod VIII.).

X.

Zatímco týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti – základní pedagogický úvazek se pedagogickým pracovníkům stanovuje na období školního vyučování nebo pololetí školního roku (viz bod I.), neplatí to o nařízených hodinách přímé pedagogické činnosti nad stanovený rozsah podle § 23 odst. 3 zákona. Počet takto nařízených (příp. domluvených) hodin se může měnit – a často také mění zejména v souvislosti s tzv. suplováním – každý týden. V týdnu, ve kterém připadají některé pracovní dny na dlouhodobě plánované školní akce, prázdniny, svátky atp., může ředitel školy rozvrhnout přímou pedagogickou činnost pedagogickým pracovníkům tak, aby v těchto případech nebylo nutno

uplatňovat § 23 odst. 3 zákona vůbec, příp. jen ve výjimečných případech. Zaměstnavatel může jiné činnosti (které nejsou přímou pedagogickou činností) kumulovat do ostatních dnů. Důležité je, aby změny v rozvrhu přímé pedagogické činnosti byly pedagogickému pracovníkovi dány na vědomí, zpravidla alespoň s třídním předstihem, jak stanoví § 3 odst. 4 pracovního řádu. Postup je stejný v případech „stálých“ i „nahodilých“ hodin přímé pedagogické činnosti nad základní pedagogický úvazek.

Příklad 23:

Učitel vyšší odborné školy má základní pedagogický úvazek 21 hodin. V rozvrhu má jako nařízenou („stálou přespočetnou“) hodinu přímé pedagogické označenu 1 hodinu, a to poslední páteční hodinu. Protože na pondělí připadá svátek (anebo škola odchází do divadla atp.) a učiteli v ten den „odpadnou“ hodiny, ředitel školy učiteli oznámí, že mu v daném týdnu nenařizuje žádnou hodinu přímé pedagogické činnosti nad jemu stanovený rozsah, neboť mu přesunul 1 hodinu přímé pedagogické činnosti z pondělí na pátek.

Příklad 24:

Učitel vyšší odborné školy má základní pedagogický úvazek 21 hodin. Ředitel ví, že v pondělí následujícího týdne bude svátek a učiteli hodiny odpadnou. Zároveň ví, že ve čtvrtek bude potřebovat, aby daný učitel „odsuploval“ jednu hodinu za učitelku, která je nemocná. Nerozvrhne tedy danému učiteli žádnou (nebo část) přímou pedagogickou činnost na pondělí (místo ní rozvrhne práce související s přímou pedagogickou činností) a přesune ji na den, kdy bude daný učitel tzv. suplovat. Přespočetná hodina nevznikne.

Výše uvedený postup není v rozporu s právními předpisy, neobchází je, ani obecně nepoškozuje práva zaměstnanců, naopak umožňuje v konkrétních případech napravit určitým způsobem nerovné postavení pedagogických pracovníků vyplývající z jejich rozdílných rozvrhů:

Příklad 25:

Učitel A a B jsou učiteli druhého stupně základní školy, oba mají základní pedagogický úvazek 22 hodin. Učitel B má nařízenou jednu „stálou přespočetnou“ hodinu, která je v rozvrhu označena jako páteční poslední. Učitel A má na pondělí rozvrženy 2 hodiny přímé pedagogické činnosti, učitel B 6 hodin. Na pondělí připadne svátek. Učitel A tak v týdnu odučí 20 hodin, učitel B 17 hodin. Přesto bude mít učitel B za tento týden (za předpokladu stejného platového zařazení atd.) vyšší plat, neboť mu bude náležet příplatek za přespočetnou hodinu. Ředitel školy má možnost učiteli B předem přesunout přímou pedagogickou činnost z pondělí na pátek tak, aby přespočetná hodina nevznikla.

XI.

Podle § 23 odst. 2 zákona se v případě sjednání kratší než stanovené týdenní pracovní doby úměrně tomu sníží rozsah přímé pedagogické činnosti. U pedagogických pracovníků s kratší pracovní dobou je podle § 23 odst. 4 zákona přímou pedagogickou činností nad stanovený rozsah (tj. přespočetnými hodinami) až přímá pedagogická činnost přesahující týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti odpovídající stanovené době. Těmto pedagogickým pracovníkům není možné konání přímé

pedagogické činnosti nad stanovený rozsah nařídít. Dojde-li na základě dohody zaměstnance se zaměstnavatelem k navýšení sjednaného kratšího pracovního úvazku, je nutné zvýšit úměrně rozsahu těchto hodin také poměrnou část platového tarifu – jde o tzv. proplácení hodin až do tzv. plného úvazku a do plného platového tarifu podle platové stupnice. Vzhledem k tomu, že dohoda mezi zaměstnancem – pedagogickým pracovníkem a zaměstnavatelem má povahu změny pracovní smlouvy, musí být dohoda písemná.

Příklad 26:

Učitel druhého stupně základní školy pracuje tzv. na půl úvazku, jeho týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti tedy činí 11 hodin. Vzhledem k onemocnění jiného učitele, se daný učitel dohodne se zaměstnavatelem, že bude učit 4 hodiny týdně za nemocného kolegu. Nepůjde o přespočetné hodiny, učiteli se poměrně navýší úvazek a platový tarif.

Příklad 27:

Učitel druhého stupně základní školy pracuje tzv. na půl úvazku, jeho týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti tedy činí 11 hodin. Vzhledem k onemocnění jiného učitele, se daný učitel dohodne se zaměstnavatelem, že bude učit 12 hodin týdně za nemocného kolegu. Danému učiteli se navýší úvazek o 11 hodin a vznikne 1 přespočetná hodina, za kterou mu přísluší příplatek.

XII.

Zrušuje se Právní výklad k § 23 zákona o ped. prac. a § 8 zákona o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových organizacích a orgánech, ve znění zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, Sb., Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 11771/2005-25, Českomoravský odborový svaz pracovníků školství, č. j. 774-15/2-2005.

PhDr. Jindřich Fryč, v. r.

náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy

Mgr. František Dobšík, v. r.

předseda Českomoravského odborového svazu pracovníků školství